

Zdravstvena nega dojk (Breast care nursing)

Katarina Lokar

Uvod

Rak dojk je trenutno najpogostejši rak in najpogostejši vzrok smrti zaradi raka pri ženskah v Evropi. Demografski trendi nakazujejo nenehen porast tega znatnega javnega zdravstvenega problema. Sistematično zgodnje odkrivanje s presejalnimi testi, učinkovita izpeljava diagnostike in optimalno zdravljenje lahko znatno znižajo trenutno smrtnost zaradi raka dojk in zmanjšajo breme te bolezni v populaciji.

V juniju 2003 je Evropski parlament pozval k pripravi programa do leta 2008, ki bi moral voditi k 25-odstotnemu zmanjšanju smrtnosti zaradi raka dojk v Evropski uniji (EU) in k 5-odstotnemu zmanjšanju razlik v preživetju med članicami EU (European Parliament Resolution, 2004). Vpeljava presejalnih programov, prednostne aktivnosti za zagotavljanje kakovosti, kot sta izobraževanje in nadzor, skupaj z ustanovitvijo specialističnih enot za dojke naj bi bile bistvene za dosego postavljenih ciljev. Zahteve za specialistične enote za dojke so opredeljene v 4. izdaji evropskih smernic (European Commission, 2006). Namen evropskih smernic je zagotoviti vsem ženskam zdravljenje v specializiranih ustanovah, določiti standarde specializiranih ustanov in omogočiti akreditacijo in nadzor teh ustanov. Zahtevano kakovost zdravljenja pogojujejo obseg dela, oprema in izobrazba ter izkušnost kadra. V teh ustanovah je celotni tim specializiran za benigne in maligne bolezni dojk in delo mora potekati multidisciplinarno. Vsaka specialistična enota za dojke mora zdraviti vsaj 150 novih pacientov z rakom dojk vseh stadijev. Pacienti, ki so že začeli zdravljenje, v drugi ustanovi ne štejejo. In vsaka specialistična enota za dojke mora imeti vsaj dve medicinski sestri specializirani, za področje zdravstvene nege dojk.

Zdravstvena nega dojk

Obstoječi problem v zdravstveni negi je, da je vloga specializiranih medicinskih sester za dojke (angl. breast care nurse) še vedno slabo poznana. Zahteve za to profesionalno področje se med članicami EU zelo razlikujejo, nekatere pa te specialnosti znotraj zdravstvene nege sploh ne poznajo. Evropski parlament je zato zaprosil Evropsko zvezo za raka (European Cancer Network), da pripravi smernice za zdravstveno nego na področju raka dojk kot naslednji korak zagotavljanja kakovosti. S tem namenom je

potekala v Evropskem parlamentu 17. oktobra 2006 učna delavnica o potrebi po evropskih smernicah na področju zdravstvene nege dojk (angl. breast care nursing). Dogodek so organizirale Evropska parlamentarna skupina za raka dojk, Komisija za pravice žensk in enakopravnost spolov in Komisija za okolje, javno zdravje in varno prehrano skupaj v sodelovanju z Evropsko zvezo za raka. Namen parlamentarne učne delavnice je bil odkriti glavne značilnosti te specialnosti zdravstvene nege, pogledati najboljšo obstoječo prakso in se učiti drug od drugega ter vplivati na pripravo evropskih smernic. K aktivnemu sodelovanju na učni delavnici s predstavitvijo standardov, izobraževanja in izkušenj na področju zdravstvene nege dojk v posamezni državi so bile povabljeni medicinske sestre iz Velike Britanije, Švice, Nemčije, Nizozemske, Poljske, Slovenije in Slovaške.

Izkušnje iz Velike Britanije

Ta specializirana vloga v zdravstveni negi je bila prvotno razvita v Veliki Britaniji. Razvoj tega področja se je začel že v letih 1970-1980, in sicer zaradi obstoječih dokazov, kompleksnosti zdravljenja raka dojk, pritiska s strani pacientov, potrebe po profesionalni podpori in spremembe v zakonodaji. Danes področje dela medicinske sestre za dojke obsega zdravstveno nego, raziskovanje in izobraževanje. Zdravstvena nega pacientov z rakom dojk zajema spremljanje neželenih učinkov zdravljenja (fizičnih, psihičnih) in odzivov na bolezen ter zdravljenje, pospeševanje informirane izbire in odločanja, nudenje praktičnih nasvetov (npr. glede prsne proteze, izbire oblačil) ter podporo pacientov in njihovih družin. Medicinska sestra za dojke mora biti strokovnjak na področju raka dojk in zdravljenja ter mora biti kompetentna v ocenjevanju stanja pacienta. Medicinske sestre za dojke v Veliki Britaniji imajo končan magisterij ali doktorat.

Izkušnje iz Švice

Ta vloga medicinske sestre v praksi še ne živi. Srečujejo se s številnimi težavami, saj je Švica dežela 4 kultur, 4 jezikov, mnogih regij in dolin, mešanega sistema javnega in zasebnega zdravstvenega varstva, različna pa so mnenja in pogledi na zdravstveno oskrbo pri raku dojk na vseh nivojih. Med švicarskimi medicinskimi sestrami trenutno potekajo diskusije glede poimenovanja te vloge v zdravstveni negi, saj je za mnoge medicinske sestre moteče, da poimenovanje ni usmerjeno k pacientu, ampak k delu telesa. Mnenje medicinskih sester glede usposobljenosti specializirane medicinske sestre pa je, da mora biti izkušena na področju onkološke zdravstvene nege in imeti

akademske kvalifikacije v zdravstveni negi dojk.

Izkušnje iz Nizozemske

V to področje se vključujeta dva profila medicinskih sester, ki tesno sodelujeta med seboj in sicer medicinska sestra za dojke in medicinska sestra s kvalifikacijami in pristojnostmi za izvajanje določenih del in nalog iz področja medicine (angl. nurse practitioner)

Izkušnje iz Poljske in Slovaške

Nobena izmed držav nima specializirane medicinske sestre za dojke, imata pa specializacijo iz onkološke zdravstvene nege.

Stanje na področju specializirane zdravstvene nege dojk v Sloveniji

Pri Ministrstvu za zdravje je bila leta 2006 ustanovljena delovna skupina za pripravo zahtev za specialistične enote za dojke, katere članica je tudi medicinska sestra z Onkološkega inštituta Ljubljana. V okviru delovne skupine so bile pripravljene zahteve in področje delovanja medicinske sestre za dojke. Omenjene zahteve so naslednje:

- Zdravstveno nego pacientov z rakom dojk vodijo posebej usposobljene medicinske sestre za zdravstveno nego dojk.
- Za posebej usposobljene se štejejo medicinske sestre, ki imajo opravljeno podiplomsko izobraževanje v Sloveniji ali tujini s področja zdravstvene nege dojk po programu, ki ga potrdi s strani Ministrstva za zdravje pooblaščenih terciarnih center za bolezni dojk.
- Medicinske sestre morajo obnavljati znanja najmanj vsaka 3 leta na tečajih doma ali v tujini, namenjenih izključno zdravstveni negi dojk.
- Specialistične enote za dojke morajo imeti eno medicinsko sestro na 75 novih pacientov z rakom dojk, ki po potrebi sodeluje tudi na multidisciplinarnih konzilijih.
- Medicinska sestra za dojke vodi zdravstveno nego v času diagnostike, zdravljenja, rehabilitacije, spremljanja po zaključenem zdravljenju in paliativne oskrbe pri pacientih z rakom dojk.

Področje delovanja medicinske sestre za dojke zajema (povzeto po National Breast Cancer Centre, 2005):

1. Podporno zdravstveno nego

Medicinska sestra za dojke prepoznava številne fizične, psihološke, socialne, seksualne in duhovne potrebe pacientov v celotnem procesu zdravstvene oskrbe. V prakso vnaša z dokazi podprte podporne intervencije zdravstvene nege na fleksibilen in pacientu dostopen način znotraj multidisciplinarnega tima za raka dojk z namenom doseganja optimalnih zdravstvenih ciljev pri pacientih z rakom dojk.

2. Kolaborativno zdravstveno nego

Medicinska sestra za dojke pospešuje kolaborativni pristop k načrtovanju, izvajanju in vrednotenju zdravstvene oskrbe z aktivnim sodelovanjem znotraj multidisciplinarnega tima za raka dojk ter s povezovanjem z drugimi medicinskimi sestrami in zdravstvenimi delavci ter s sodelavci, ki sodelujejo pri oskrbi pacientov z rakom dojk.

3. Koordinirano zdravstveno nego

Medicinska sestra za dojke pospešuje koordiniran pristop k načrtovanju, izvajanju in vrednotenju zdravstvene oskrbe s pravočasnim, fleksibilnim in z učinkovitim povezovanjem z zdravstvenimi in s podpornimi službami, ki skrbijo za zadovoljevanje potreb pacientov z rakom dojk.

4. Informiranje, izobraževanje in zdravstveno vzgojo

Medicinska sestra za dojke zagotavlja izčrpne, razumljive, specifične in individualizirane informacije pacientom o patofiziologiji in posledicah raka dojk, načinih zdravljenja, podporni oskrbi in samooskrbnih strategijah z uporabo z dokazi podprtih izobraževalnih pristopov, ki se ujemajo z individualnimi kliničnimi okoliščinami, s preferencami, z s informiranostjo in samo-oskrbnimi potrebami pacientov z rakom dojk.

5. Vodenje strokovnega področja

Medicinska sestra za dojke razvija in izboljšuje zdravstveno nego in oskrbo pacientov z rakom dojk s številnimi aktivnostmi na področju klinične prakse, izobraževanja in raziskovanja.

Zaključek

Uvajanje in uveljavljanje vloge specializiranih medicinskih sester za dojke v prakso je za stroko zdravstvene nege povezano z ovirami, izzivi in s priložnostmi. Te so številne in raznolike: odsotnost podiplomskega izobraževanja na področju zdravstvene nege dojk in onkološke zdravstvene nege, pomanjkanje učiteljev na področju zdravstvene nege dojk, visoke zdravstvene šole ne sledijo razvoju onkološke zdravstvene nege in njenim potrebam, pomanjkanje medicinskih sester in odsotnost kvalificiranih medicinskih sester za dojke, pritiski k povečanju učinkovitosti namesto k človeški interakciji (slednja se smatra za neučinkovito in ekonomsko neproduktivno), hierarhične strukture in paternalizem pri obravnavi pacientov, družbene posebnosti (pacienti se ne želijo sami odločati), hierarhija v multidisciplinarnih timih za dojke, slaba prepoznavnost vloge medicinske sestre za dojke, medicinske sestre se ne prepoznajo kot neodvisne strokovnjakinje na področju zdravstvene nege dojk (želijo si avtonomije, ki jo vloga predstavlja, imajo pa težavo sprejeti odgovornost za svoje delo), večina zdravnikov ne pozna področja zdravstvene nege, veliko zdravnikov (tudi družba na splošno) se vidi kot edine nosilce oskrbe pacientov in ne pristajajo na delitev odgovornosti za oskrbo pacientov z drugimi strokovnjaki. Vse naštetu vpliva na multidisciplinarno obravnavo, timsko delo in oskrbo pacientov. A to se mora spremeniti, če želimo, da bo vloga medicinske sestre za dojke zaživel.

Literatura

- European Parliament Resolution. Breast cancer in the European Union. OJ C 68 E (18. 03. 2004).
- European Commission. European guidelines for quality assurance in breast cancer screening and diagnosis, 4th ed. Eur J C 36 2000 2288-2293, 2006.
- National Breast Cancer Centre. Specialist breast nurse competency standards and associated educational requirements. Avstralija: National Breast Cancer Centre, 2005.